

## Tillæg.

### J. P. MYNSTER OG »DE HELLIGE BRØDRE«.

Ved **Bjørn Kornerup.**

---

#### 1.

**N**aar der foran S. 427-8 er udtalt en Beklagelse af, at det ikke er lykkedes at genfinde Biskop J. P. Mynsters Betænkning af 16. Januar 1847 om »de hellige Brødre«, er det med Rette. Betænkningen ligger ikke, hvor den naturligt skulde søges, i de paagældende Sager i Danske Kancellis Arkiv. Derimod findes endnu bevaret Mynsters egenhændige Koncept til dette vigtige Aktstykke, og da det drejer sig om hans første officielle Udtalelse om det omhandlede Spørgsmaal, skal den meddeles her efter Koncepten<sup>1</sup>.

[16. Januar 1847].

Ved meget ærede Skr. af 5<sup>te</sup> d. M. har det K. D. Cancellie tilstillet mig hoslagt tilbagefølgende Skrivelse fra Amtmanden over Sorø Amt med 5 Bilag ang. flere i Amtet foretagne ulovlige Daabshandlinger og afholdte saakaldte gudelige Forsamlinger, saavel som Fremtrædelsen af en ny Sect, der kalder sig »de hellige Brødre og Søstre«; og det har derhos behaget det høie Collegium i denne Anledning at forlange min Betænkning.

Af de her fremkomne Oplysninger fremgaaer, hvad der var at forudsee, deals at Baptisterne, som en Sect uden Confession, hvis Meninger ganske vilkaarliggen ere antagne,

---

<sup>1</sup>) Sjællands Bispearkiv, Afgjorte Sager 1848 Nr. 644. (Landsarkivet for Sjælland m. m.).

snart vilde dele sig i forskellige Partier, dels at der under de nuværende religiøse Bevægelser jævnlig vilde fremkomme nye Sectar, og deriblandt saadanne, som ville trodse al Lov og borgerlig Orden; og det er ogsaa her blevet indlysende, at man ikke tør og bør ved en fordærlig Eftergivenhed overlade Almuen i Landet til Enhver, der vil opkaste sig til dens Lærer.

Om den nævnte nye Sect har Sognepræsten i Høve, Rønne<sup>1</sup>, i Dansk Kirketidende No. 57 meddeelt nogle, skiondt ikke meget oplysende, Efterretninger. Sectens Hovedlærdom er den, at hvo der retteligen er døbt, ikke begaaer Synd. Det sees af Forhørene, at de Allerfleste af Sectens Tilhængere have opfattet dette saaledes, at Forskiellen mellem dem og de andre Baptister skulde bestaae deri, at disse lære, at Mennesker, om de end troe paa Gud og gjøre Guds Villie, dog ere Syndere; de selv derimod paastaae, at Menneskene, naar de troe paa Gud og gjøre hans Villie, ikke ere Syndere (see det første Forhør pag. 4 o. fl. St.). Men det forstaaes let, at Forskiellen ligger dybere, thi derom, at Mskene, naar de gjøre Guds Villie, eller med andre Ord, ikke synde, heller ikke ere Syndere, kan der ikke være Striid. Sagen er egentlig den, at »de hellige Brødre« paastaae, at Mennesket kan komme saavidt, at han ikke begaaer nogen Synd; til at bevirke denne Forandring synes de at tillægge Daaben en vis magisk Kraft, og derfor lære de, at Den, der endnu begaaer Synd, ikke retteligen er døbt. Det er klart, at dette er den pharisæiske Tænkemaade, som anseer et Menneske for syndefrit, naar han ikke forfalder til aabenbare Laster, og allerede denne Lære er fordærlig nok. Men, dersom endog Sectens Stiftere i Sverrig<sup>2</sup> have meent det alvorligt, og have beflittet sig paa at afholde sig fra saadanne La-

<sup>1</sup>) Christian Frederik Ronne (1798 –1890), Sognepræst i Høve og Flakkebjerg 1834–76.

<sup>2</sup>) Erik-Jansenianerne, jvfr. foran S. 416 ff. — Mynster skelnede næppe skarpt mellem disse og »de hellige Brødre«. I hans Visitatsbog hedder

ster, da skeer det dog ogsaa blandt »de hellige Brødre«, at der løber Noget ind med, som de ikke kunne negte i sig selv at være Synd. Det sees af det 2<sup>det</sup> Forhør pag. 6, at den anholdte Andreas Christensen fra Langeland, som fra først af var Sectens ivrigste Udbreder her i Landet, har erklæret sig ikke at være enig med de svenske Udsendinge, »i det de vare vel strenge i deres Fordring til at Mennesket slet ikke maatte synde«. Alligevel anfører samme Andr. Christensen det som »de hellige Brødres« Lære, »at man skal troe paa Guds Søns Navn, og at man ikkun da, naar denne Tro have, ikke er Synder« (see 1<sup>ste</sup> Forhør pag. 48). Hans Mening maa altsaa være den, at hvad et Menneske, som har den rette Tro, begaaer, ikke er Synd; og saaledes vil denne Lære i det Væsentlige være det samme, som ofte er ført af Separatister og Sværmere, at det hos de Gienfødte kun er Legemet, der synder, men ikke Aanden.

Til hvilke Conseqventser en saadan Lære maa føre, behøver ikke at forklares. Men den nye Sect adskiller sig endnu fra Baptisterne ved en langt strengere Afsondring fra Statskirken. De første Baptister afsondrede sig vel ogsaa fra denne, og have ofte i deres Forsamlinger og Scripturer fremført mange Invectiver mod Statskirkens Præster, men de vægrede sig dog ikke ved at lade sig vie af disse. Det er mig ikke bekjendt, at de have negtet at ville lade deres Børn søge vore Skoler; ja, da de ansee vor Kirkes Daab som en ligegyldig Sag, vare de i Førstningen conseqvente nok til ikke at gjøre nogen Indvending imod, at deres Børn bleve døbt i vore Kirker, indtil Nogle af vore Præster selv fremkaldte og understøttede deres Gienstridighed. Den nye Sects Tilhængere derimod ville aldeles Intet have at skaffe med Landskirkens Præster, og ville derfor ikke ved deres Ægteskaber lade sig vie i

det 1850 i Merløse Herred: »i disse Egne findes endeel Baptister og Erik-Jansenister« (J. P. Mynsters Visitatsdagbøger, udg. af Bjørn Kornerup, II, 269).

vor Kirke. Den forbemeldte Andreas Christensen fremstillede saaledes et Fruentimmer i den saakaldte Menighed, erklærede hende for sin Kone, og levede nogen Tiid med hende, indtil hun, erkiendende, at hun havde handlet urigtigt, skal have trukket sig tilbage. Vel blev Andr. Christensen derefter udelukket af Menigheden, men dette skeede alene, fordi Menigheden — paa Grund af en Indsigelse fra Fruentimmerets Broder — havde negtet sit Samtykke; ellers erklære de Alle, at Ægteskabet er gyldigt, naar blot Menighedens Samtykke er erholdt, thi — som En af dem under Forhøret har erklæret — »i Guds Lov er det ikke befalet, at den i de borgerlige Love befaalede Vielse skal finde Sted«. Naar Nogle tilføie, at Ægteskabet skal anmeldes for Øvrigheden, da er dermed uden Tvivl ogsaa kun meent en blot Anmeldelse, thi de vilde neppe, naar Ægteskabet af deres Menighed var erkiendt som gyldigt, underkaste sig de Betingelser, som Øvrigheden maatte bestemme. Ligeledes erklære denne Sects Tilhængere, at de ikke ville sende deres Børn i vore Skoler.

Hvor uordentligt det i alle Henseender gaaer til i denne saakaldte Menighed, viser sig noksom af Forhørene. Forsamlingerne af begge Kiøn holdes ofte til langt ud paa Natten; der døbes Personer, hvis fulde Navne ikke engang vides, eller som selv ikke engang vide, om de ere indlemmede i den ældre baptistiske eller i den nye Sect; en Pige har ladet sig døbe, efter at Andr. Christensen havde forklaret hende et Capitel af Bibelen, men »hun kan slet ikke huske, hvad Andreas sagde om det Capitel, men alene, at hun derved erholdt stor Lyst til at lade sig døbe«, hun har ogsaa hørt adskillige Prædikener, men hun kan saameget mindre huske, hvad der blev prædikeret om, som hun den ene Aften »sov ind under Prædikenen« (1<sup>ste</sup> Forhør pag. 50 f.); Andr. Christensen blev først selv døbt af en Anden, og døbte derpaa igien Denne og flere Andre o. s. v.

Det secteriske Uvæsen har her naaet en saadan Høide,

at dog uden Tvivl Alle ville erkiende, at den i de senere Tider saa meget paaberaabte Religionsfrihed her ikke kan finde Anvendelse, dersom ikke al Orden og Tugt skal op-høre i Landet, og de groveste Udskeielser tilvende sig Straffrihed under Religionens Paaskud. Ellers vilde Lan-det snart fyldes med Mænd og Qvinder, som uden videre erklærede sig for at have indgaaet Ægteskab, og igien gik fra hinanden, naar det lystede dem, og med Mennesker, der hverken vare indlemmede i noget retligt Religions-samfund, eller i deres Barndom havde erholdt Underviis-ning, enten i Religion eller i nogen anden fornøden Kund-skab. Ogsaa vilde det være meget forargeligt i Menighe-derne, naar Øvrigheden vilde tillade, at der blev dreven en saa vanhellig Leeg med det Helligste.

Jeg maa derfor være af den Formening, at fornemmelig tidtbemeldte Andreas Christensen, der, som det synes, uden at paatage sig noget ordentligt Arbeide, har drevet omkring i Landet for at udbrede fordærvelige Lærdomme, og selv viist det forargeligste Forhold, men dernæst ogsaa samtlige i Justitsraad Harhoffs<sup>1</sup> Skr. af 16 Oct. f. A. navn-givne Personer, som deels have foretaget ulovlige Daabs-handlinger, deels hos sig have ladet holde lovstridige For-samlinger, sættes under Tiltale til at lide Straf efter Be-skaffenheden af deres Forseelser. Til disse kommer endnu Skrædder Peder Jensen af Pedersborg, som, efter det under Sorø Birk den 4<sup>de</sup> Novbr. optagne Forhør, har om-døbt flere Personer.

Ogsaa de, der have givet sig af med at prædike i de lovstridige Forsamlinger, ere vel strafskyldige, men kunne maaskee dog forbigaaes, indtil de maatte lade sig yderligere Forseelser komme til Last.

[Mynster.]

---

<sup>1</sup>) Justitsraad, siden Konferensraad, Conrad Johan Christian Harhoff († 1871), Byfoged i Ringsted, Herredsfoged i Ringsted Herred.

## 2.

To andre Betænkninger af Mynster (daterede 12. August og 22. Oktober 1847) i samme Sag er udførligt refererede S. 428 f., 432 f. Imidlertid kom Biskoppen ogsaa senere til at udtale sig om »de hellige Brødre«.

Det skete i Anledning af »Brødrenes« Giftermaalspraksis 1848, idet deres »Lærer« H. P. Jensen i Fredericia havde tilladt sig at vie et Par inden for Menigheden. Sagen blev af Byens Borgmester indberettet til Kirke- og Undervisningsministeriet og gav her Anledning til indgaaende Overvejelser, da man ikke i Danmark paa det paagældende Tidspunkt havde indført hverken Religionsfrihed eller borgerligt Ægteskab. Først Loven af 13. April 1851 om Ægteskabs Indgaaelse uden for de anerkendte Trossamfund eller imellem Medlemmer af forskellige Trossamfund bragte Ro i det af Datiden saa stærkt omstridte Spørgsmaal.

Hvor uafklarede Forholdene paa dette Omraade endnu var i 1848, fremgaar med al Tydelighed af Behandlingen af den her omtalte Sag, der drog det paagældende konkrete Tilfælde ind i det principielles Sfære. Kultusminister var den Gang D. G. Monrad, der aabenbart følte sig staaende mellem en svindende Tid og en ny, der var i Færd med at arbejde sig frem til en helt anden Betragtning. Et karakteristisk Indtryk af det svævende baade i hele Situationen og i Monrads eget Standpunkt faar man gennem følgende Høringsskrivelse, som han i den Anledning tilsendte Biskop J. P. Mynster (idet dog i Gengivelsen blot Indledningen er udeladt)<sup>1</sup>.

Jeg har imidlertid taget under Overveielse, hvorledes denne Sag kunde ordnes paa en saadan Maade, at det ikke blev nødvendigt at tvinge de Paagældende til at foretage en Handling, der strider mod deres religiøse

<sup>1</sup>) Meddelt efter Original i Sjællands Bispearkiv, Afgjorte Sager 1848 Nr. 644.

Overbeviisning, men at paa den anden Side den Forargelse undgaaes, der vilde blive en Følge, saafremt det tillodes dem at fortsætte deres Samliv, uden at efterkomme de til Sædeligheds og Ordens Overholdelse givne Love om Ægteskabs Indgaaelse, og jeg er derfor sindet, at indgaae med en allerunderdanigst Forestilling om, at det ved allerhøieste Resolution maa blive tilladt de ommeldte Personer paa en nærmere bestemmende Maade at vedtage den af dem indgaaede Forbindelse for den vedkommende verdslige Øvrighed, saaledes at der ved denne borgerlige Akt maa begrundes et lovligt Ægteskab mellem dem med alle de af et saadant flydende Rettigheder og Pligter.

Saa vel Biskoppen over Ribe Stift, som Justitsministeren<sup>1</sup>, med hvilke der er corresponderet desangaaende, have imidlertid yttret Betænkelighed ved en saadan Afgjørelse af Spørgsmaalet, da denne efter deres Formening factisk vilde lede til den almindelige Afgjørelse af Spørgsmaalet om Civilægteskabers Indførelse her i Landet.

Denne Betænkelighed kan jeg ikke ubetinget dele. Vel er jeg nemlig enig i, at saadanne udenfor Kirken indgaaede Forbindelser i og for sig ere lidet ønskelige, og saavel i Betragtning heraf, som i Erkjendelsen af, at en almindelig Adgang til Indgaaelse af saadanne Forbindelser derhos vilde stride mod Nationens Sæder og Tænkemaade, er jeg ogsaa langt fra at ville medvirke til, at Adgang til Ægteskab uden Vielse bliver aabnet ved en almindelig Lov. Men da der dog gives Tilfælde, som det foreliggende, i hvilke det, saafremt en Undtagelse fra de almindelige Bestemmelser om Ægteskabs Indgaaelse ikke bevilges, vil, som foranført, blive nødvendigt, enten at tvinge de Vedkommende til at foretage en Handling, der strider mod deres Samvittighed, noget jeg ingenlunde kan bifalde, eller at tilstede ægteskabelige Forbindelser, der mangle baade Kirkens og Statens Sanction — noget, der heller ikke lader

<sup>1</sup>) Biskop Tage Müller (1780—1849). — Justitsminister var den Gang senere Gehejmekonferensraad Carl Emil Bardenfleth (1807—57).

sig gjøre, eller endelig, for at undgaae disse Alternativer, at meddele saadanne afvigende kirkelige Samfund og de af samme antagne Lærere eller Forstandere en positiv Anerkjendelse, ved at tillægge en af de Sidstnævnte foretagne Vielse kirkelig og borgerlig Betydning, men hvilket heller ikke kan anbefales, saa seer jeg for saadanne enkelte Tilfælde ingen anden Udvei, end den, at der ved specielle allerhøieste Resolutioner, grundede paa omhyggelig Prøvelse af de foreliggende Omstændigheder, meddeles de Paagjældende Dispensation fra Lovgivningens Bestemmelser om Nødvendigheden af den kirkelige Vielse, saaledes at en af dem for den borgerlige Øvrighed foretagen Act maa for dem træde istedetfor den anordnede Vielse.

Men forinden jeg nu med Hensyn til det foreliggende Tilfælde foretager det Fornødne i Overeensstemmelse med det Ovenanførte, har jeg, ved at lade medfølge de hoslagte 7 Bilag, ikke villet undlade at udbede mig Deres høiærværdige Excellences Yttringer behageligen meddeelte, saavel over Sagen i det Hele, som navnlig ogsaa angaaende de Former, der maatte være at foreskrive med Hensyn til det omhandlede og lignende Ægteskabers Indgaaelse for den borgerlige Øvrighed, — i hvilken sidste Henseende Generalprocureurens Forslag<sup>1</sup> i hans mellem Bilagene medfølgende Erklæring i det Hele forekommer mig hensigtsmæssigt.

Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet den 7  
September 1848.

D. G. Monrad.

Mynster var ikke meget tilbøjelig til at fravige sit tidligere indtagne Standpunkt, som det fremgaar af hans Svar af 18. September 1848<sup>2</sup> af følgende Ordlyd:

<sup>1</sup>) Generalprokurør, Etatsraad, siden Konferensraad, Tage Algreen-Ussing (1797—1872). Hans Forslag findes ikke længere i den tilsvarende Sag i Ministeriets Arkiv.

<sup>2</sup>) Meddeles efter Originalen i Kirke- og Undervisningsministeriets Arkiv, 1. Dept., Journalsager 1848 Y 194. Mynsters egenhændige Koncept findes i Bispearkivet, Afgjorte Sager 1848 Nr. 644.

I Anledning af, at 2<sup>de</sup> i Fredericia sig opholdende og til Secten »de hellige Brødre« henhørende Personer have ladet sig sammenvie af Sectens saakaldte Lærer, men vægret sig ved at lade sig paa den anordnede Maade ægtevie i vor Kirke, har Ministeriet i ærede Skrivelse af 7<sup>de</sup> d. M., ved at tilstille mig de i Sagen optagne Forhør og de desangaaende af Biskoppen over Ribe Stift og Generalprocureuren afgivne Betænkninger, yttret, at Ministeriet, som ikke kan bifalde, at Vedkommende skulde tvinges til at foretage Noget, som strider imod deres religiøse Overbeviisning, men paa den anden Side finder Betænkelihood ved, at det ved en almindelig Lov skulde tillades at indgaae saakaldte borgerlige Ægteskaber, vilde foretrække, for saadanne specielle Tilfælde at udvirke allerhøieste Resolution for, at de Paagjeldende for den vedkommende verdslige Øvrighed kunde vedtage den af dem indgaaede Forbindelse m. v. Det har derhos behaget Ministeriet at begjære sig mine Yttringer meddeelte, saavel over Sagen i det Hele, som navnlig angaaende de Former, der maatte være at foreskrive med Hensyn til saadanne Ægteskabers Indgaaelse for den borgerlige Øvrighed.

I denne Anledning skal jeg først tillade mig i Almindelighed at bemærke, at, hvor meget Hensyn der endog bør tages til Menneskers religiøse Overbeviisning, saa viser det sig dog ideligen, at Trods, Opsætsighed mod den ved Lovene foreskrevne Orden, Had mod de anderledes Tænkende og andre urene Bevæggrunde bruge Religionen som Paaskud, og at det kunde have meget mislige Følger, dersom man her vilde vise for stor Skaansel. Det kan ikke vides, hvilke Secter der endnu kunne fremstaae her i Landet, og hvilke Fordringer disse kunde opstille under Navn af Religionsfrihed. Saaledes kunde det let indtræffe, at her dannede sig en mennonitisk Sect — som ogsaa hører til Afarterne af Baptisterne — og at dens Tilhængere forlangte Fritagelse fra Krigstjeneste paa Grund af, at det streed mod deres Samvittighed at gaae i Krig. Der-

som dette blev dem indrømmet, vilde Secten vinde stor Udbredelse.

Hvorvidt de saakaldte »hellige Brødre« kunne henregnes til Baptisterne, er vanskeligt at afgjøre, da mange Sectar føre dette Navn. Vist er det, at de er Gjendøbere, da de endog paa ny døbe de allerede eengang Omdøbte; ligeledes, at de føre andre Lærdomme, end de, som bekjendes af dem, der sædvanlig kaldes Baptister, at de have afsondret sig fra de herværende Baptister, og at de ikke kunne henregnes blandt dem, paa hvilke Placaten af 27 December 1842<sup>1</sup> er anvendelig, hvis Bestemmelser de heller ikke have holdt sig efterrettelige. I en til det Kongelige Danske Cancellie under 16 Januar 1847 afgiven Betænkning<sup>2</sup> har jeg fremsat hvad der vides om Sectens Lærdomme, og, ligesom disse i deres Conseqventser kunne være meget betænkelige, saaledes er det vist, at det er en aldeles uordnet Sect, uden Confession, som staaer under Ledning af uvidende og udannede Mennesker, hvilket ogsaa tydelig fremgaaer af den Acterne vedheftede Erklæring fra Sectens saakaldte Lærer, Jensen. I en saadan Sect vil hvilkensomhelst Lære let kunne indtrænge sig, og den kan blive Redskab saavel for politiske som for religiøse Partier.

De herværende Baptister have ingen Vanskelighed gjort ved at lade Brudevielser forrette af vor Kirkes Præster, hvortil de heller ikke kunde have nogen fornuftig Grund, thi, da de dog bekjende sig som Christne, kan det ikke besvære deres Samvittighed at anhøre de Steder af den hellige Skrift, eller at aflægge det Løfte, som vor Vielses-Formular indeholder. »De hellige Brødre« derimod drive deres Trods og deres Had til vor Kirke saa vidt, at de endog have bestemt, at de af Secten, som lade sig ægtevie i Statskirken, skulle udelukkes af deres Menighed. Jeg

<sup>1</sup>) Nævnte Plakat havde lempet Vilkaarene for det baptistiske Samfunds Medlemmer i Danmark.

<sup>2</sup>) Den S. 444 ff aftrykte Skrivelse.

tilstaaer, at jeg ikke indseer, hvorfor man skulde være tolerant imod en saadan Intolerance, eller hvorfor, ved en Conflict mellem Anordningerne og en Egenraadighed, der ingen skjellig Grund har at anføre for sig, Eftergivenheden skal finde Sted fra Anordningernes Side. Ogsaa forekommer det mig, som om Eftergivenheden her vilde være et Exempel paa, at man kun behøvede at drive Trodsen til det Yderste for at sætte sin Paastand igjennem.

Saafermt i Fremtiden en mere udvidet Religionsfrihed skulde finde Sted her i Landet, kan det blive nødvendigt at indføre saakaldte borgerlige Ægteskaber. Men dette maatte da uden Tvivl skee ved en almindelig Lov, hvis Affattelse — som det under Forhandlingerne i nærværende Sag er bemærket — vilde kræve en fleersidig Overveielse. Saaledes ville ikke blot Bestemmelser være fornødne med Hensyn til Indgaaelsen af Ægteskabet, men ogsaa til Fremgangsmaaden ved Ægteskabs-Skilsmisser, til Anmeldelser af Børn, som fødes af slige Ægteskaber m. m. Desuden vilde en saadan Lov i nærværende Øieblik neppe kunne emanere, da det ikke er bestemt, hvorledes der skal gaaes frem ved Udgivelsen af nye Love, efterdi Provindsialstænderne ere ophørte, og endnu ingen Rigsforsamling er organiseret, hvilken Lovudkastet kunde forelægges.

Med Ministeriet maa jeg være aldeles enig i, at slige Ægteskaber ville stride mod Nationens Tænkemaade og Sæder; men paa den anden Side kan jeg ikke Andet end med Biskoppen over Ribe Stift og Generalprocureuren erkjende, at dersom en saadan Indgaaelse af Ægteskab blev tilladt i det foreliggende Tilfælde, hvor Intet Særligt er tilstede, som taler for en Undtagelse, da vilde det være inconseqvent ikke at tilstaae det Samme, ikke blot for hele denne Sect, men ogsaa for alle Andre, som maatte begjere deres Ægteskab indgaaet paa denne Maade, hvilke Begjæringer neppe vilde udeblive. Saaledes er det bekjendt, at for en Deel Aar siden en navnkundig Mand i

Kiel, som havde sluttet sig til de dengang fremtraadte Philaether<sup>1</sup>, ikke vilde lade sig vie; men Sagen kom ikke under Forhandling, fordi Bruden forlangte Vielse, og for-maaede Brudgommen til at give efter.

For min Deel maa jeg derfor henholde mig til hvad jeg i min Skrivelse til det Kongelige Danske Cancellie af 22 October 1847 i en lignende Anledning har yttret. Det kan maaskee være vanskeligt efter Placaten 12 Juni 1827<sup>2</sup> at fjerne de Paagjeldende fra hinanden; derimod er det let udførligt, at de i slige Forbindelser avlede Børn blive anseete som uægte, og ikke kunde tage Arv efter Fade-ren; og naar dette blev gennemført, vilde det uden Tvivl være ligesaa overeensstemmende med Nationens al-mindelige Tænkemaade, som det vilde bidrage til at ind-skrænke Sectens Udbredelse.

Neppe vilde de Paagjeldende kunne beraabe sig paa den større Religionsfrihed, der er tilstaaet i Fredericia, thi det ubestemte Udtryk i denne Byes Privilegier af 11 Marts 1682 Art. 21: »Religionens frie Øvelse tilstaaes Enhver, som er af christen Tro, om han endskjøndt *ei er saa lige* af den augsburgiske Confession« kan ikke anvendes paa en aldeles uordnet Sect, og ikke ophæve Lovenes Be-stemmelser om hvad der udkræves til et lovligt Ægteskab.

Hvad de Former angaaer, der maatte være at foreskrive ved Indgaaelse af Ægteskaber for den borgerlige Øvrig-hed, da indeholder den norske saakaldte Dissenter-Lov af 16<sup>de</sup> Juli 1845 § 6 derom Følgende: »Ægteskab mellem Dissenter bliver med borgerlig Retsvirkning alene stiftet

<sup>1</sup>) Philaether (Sandhedsvenner) var et deistisk Samfund, dannet 1830 i Kiel under Ledelse af Advokaten Theodor Olshausen. Mynster nærede megen Uvilje mod dette »et af de flaueste Partier, der nogen-sinde have villet gjøre sig gjeldende« (J. P. Mynster, Meddelelser om mit Levnet, 1854, S. 230—1), og skrev i den Anledning den ironisk mente »Rede am Feste des Gewissens« (Blandede Skrifter I, 446—60).

<sup>2</sup>) Plakaten af 12. Juni 1827 om Fortolkning af Danske Lov 6—13—3 med Hensyn til Formerne for Fjernelse af Personer fra hinanden til Forebyggelse af forargeligt Samliv.

derived, at der for Notarius publicus paa det Sted, hvor vedkommende Mand eller Qvinde opholder sig, oprettes et Document, hvori de erklære sig for Ægtefolk. Førind Saadant kan tilstedes, har den nævnte Embedsmand at kræve de samme Legitimationer, som Præsten kræver ved Ægteskabs Indgaaelse i Statskirken; dog fordres ingen Lysning, heller ikke Beviis for Daab eller Altergang. Om det indgangne Ægteskab har Notarius publicus inden 8<sup>te</sup> Dage at gjøre Anmeldelse for Sognepræsten paa det Sted, hvor Ægtefolkene tage Bopæl. Tilfølge ovenanførte Bestemmelse maa under Straf af Bøder ingen Vielse eller nogen anden ved Ægteskabs Indgaaelse brugelig Act foretages, forinden Ægteskabet paa foranførte Maade er stiftet«. Adskillige af de Bestemmelser, som indeholdes i den franske Lovgivning og af Generalprocureuren ere anførte, forekommer mig vel saa smukke og hensigtsmæssige; blandt Andet burde en Kundgjørelse om det intenderede Ægteskab, i Stedet for Lysningen, neppe bortfalde; men da efter vor Lovgivning Lysning kun skeer paa det Sted, hvor Bruden har hjemme, maatte hiin Kundgjørelse ogsaa indskrænkes til dette Sted. Jeg finder det meget passende, hvad af Generalprocureuren er foreslaaet, at Acten for Øvrigheden sluttedes med Aflæsningen af en kort Foraningstale; men forinden en saadan kunde affattes, maatte af en kyndig Jurist opgives, hvad deri skulde optages angaaende Ægtefællers Rettigheder og Pligter, efterdi Bestemmelserne herom ikke findes samlede paa eet Sted i vor Lovgivning.

Tillige maatte en Bestemmelse gives om, hvor og hvorledes Børn, som ere avlede i saadanne Ægteskaber, skulle anmeldes og protocolleres.

Samtlige tilstillede Bilag følge hoslagt tilbage.

Kiøbenhavn, den 18<sup>de</sup> September 1848.

Allerærbødigst

Mynster.

Efter at Mynsters Betænkning var indgaaet til Ministeriet, tog man fat paa at udarbejde en Forestilling i Sagen. De bevarede Forarbejder viser tilfulde, hvor store Vanskeligheder der har været forbundet med denne Opgave. Resultatet blev, at Forestillingen, som man den 9. Oktober 1848 var kommet til Vejs Ende med, vistnok ikke blev benyttet i Statsraadet den 3. November, idet Monrad blot »foredrog« Sagen og modtog en mundtlig Resolution, i Henhold til hvilken de udgaaende Skrivelser i Sagen udfærdigedes den 10. November<sup>1</sup>. Det meddeltes, at de paagældende, naar de indgav Ansøgning, »kunne forvente, at der vil blive forundt dem en særdeles allerrhøieste Bevilling til, at de paa Grund af Omstændighederne maa ansees, som om de vare forbundne i et gyldigt Ægteskab«<sup>2</sup>. Det blev saaledes Monrads, ikke Mynsters, Standpunkt, der blev det sejrende.

Endnu staar tilbage at nævne, at da J. P. Mynster faa Aar senere i et Par Smaaskrifter kom til at beskæftige sig med Tidens Forhandlinger om Kirkeforfatningssagen m. m., kom han ogsaa ind paa Spørgsmaalet om det borgerlige Ægteskab. Han optraadte stadig principielt som en Modstander af dette, da han kun kunde opfatte et borgerligt Ægteskab som »et af Loven autoriseret Concubinat«. Han fandt det »forfærdende«, »fordi Ægteskabet berøves sin Hellighed, og synker ned til en borgerlig Contract«<sup>3</sup>. I denne Sammenhæng fandt Mynster Lejlighed til at rette et Par skarpe Sidehug ogsaa mod »den aldeles regelløse Sect, som kaldte sig »de hellige Brødre og Søstre«, eller Tilhængerne af Erik Jansen, om hvis sørgelige og forargelige Endeligt Tidenderne nylig have berettet«. Over-

<sup>1</sup>) 1. Dept., Journalsager 1848 Y 194. Forestillingen er ikke optaget i Forestillingsprotokollen.

<sup>2</sup>) 1. Dept., Brevbog, 1848, Nr. 2815.

<sup>3</sup>) J. P. Mynster, Grundlovens Bestemmelser med Hensyn til de kirkelige Forhold i Danmark, 1850, S. 9. Samme, Yderligere Bidrag til Forhandlingerne om de kirkelige Forhold i Danmark, 1851, S. 29.

hovedet følte den gamle Kirkehøvding sig bittert stemt over, at det netop var Erik Jansenianerne, som havde foranlediget Tanken om Indførelsen af det borgerlige Ægteskab taget op i Danmark<sup>1</sup>.

<sup>1</sup>) Grundlovens Bestemmelser S. 20. Yderligere Bidrag S. 32: »formentlig ville ogsaa adskillige Erik-Jansenianere slutte sig til dem (s: Baptisterne); disse ere allerede døbte 3 Gange og skulle saaledes døbes 4de Gang«. Jvfr. allerede Udtalelser i et Brev af 10. Februar 1847 til Biskop Brammer (Breve fra J. P. Mynster, 1860, S. 203-4).